

LA VISITA DE ROC D'OLZINELLES ALS MONESTIRS BENEDICTINS DEL BISBAT DE GIRONA L'ANY 1827

RAMON ORDEIG I MATA

Arxiu Biblioteca Episcopal de Vic

Resum

El monjo Roc d'Olzinelles, arxiver de Ripoll i visitador de la Congregació Benedictina Tarraconense, visità els monestirs gironis el 1827. N'examinà els arxius i tragué còpia o regest d'alguns pergamins medievals, però les seves notes sobre la visita es perderen. No obstant això, gràcies a les cartes que envià al canonge Jaume Ripoll i als informes que trameté al pare José de La Canal coneixem 42 dels documents que veié, tres dels quals desconeguts fins ara.

Paraules clau

Girona, Monestirs, Benedictins, Olzinelles, visita, segle XIX.

Abstract

Roc d'Olzinelles was a monk, an archivist of Ripoll and the visitor of the Benedictine Congregation Claustral Tarraconense. He inspected the monasteries of Girona in 1827. Olzinelles consulted the archives and he copied or summarized some of the medieval scrolls, but the notes of his visit were lost. Nevertheless, thanks to the letter he sent to canon Jaume Ripoll and the reports sent to father José de La Canal we know 42 documents which were read by Olzinelles, three of them previously unknown.

Keywords

Girona, monasteries, Benedictines, Olzinelles, visit, 19th century.

Fra Roc d'Olzinelles, monjo arxiver de Ripoll,¹ escrivia a finals de l'any 1819 a fra José de La Canal,² en resposta a una carta que aquest religiós augustiní, autor d'alguns volums de *l'Espanya Sagrada*, obra patrocinada per

¹ E. ZARAGOZA, "Olzinelles i de Miquel, Roc", dins *Diccionari d'història eclesiàstica de Catalunya*, Barcelona, 2000, vol. II, pàg. 750.

² P. SAIZ DE BARANDA, *Ensayo histórico de la vida literaria del Maestro Fray José de La Canal*, Madrid, 1850.

la Real Academia de la Historia,³ li havia adreçat el 18 de setembre de l'any esmentat, i li deia: “Yo quisiera poder servir a V. con noticias más interesantes, pero aquí no hay más, y si yo hubiese podido ver los archivos de tantos monasterios nuestros del obispado de Gerona, no se quejaría V. con tanta razón de la falta de noticias, pues allí, y no en este Archivo, deben buscarse las relativas a aquel obispado”.⁴

Fra José de La Canal havia visitat el monestir de Ripoll el 1816 i, segons el que ell mateix i fra Antolín Merino escriviren poc després en el pròleg del volum 43 de *l'Espanya Sagrada*, l'abat ripollès “dio orden para que el monje archivero inteligente en antigüedades, D. Fr. Roque Olzinellas, le acompañase y franquease el archivo”.⁵ Des d'aleshores, Olzinelles mantingué correspondència amb el savi frare de Madrid i li proporcionà documentació per als dos volums següents de l'obra, ambdós dedicats també al bisbat de Girona.

En el capítol general de la Congregació Benedictina Claustral Tarraconesa i Cesaraugustana celebrada al monestir de Sant Pau del Camp del 3 a l'11 de maig de 1825, foren elegits visitadors dels monestirs de Catalunya Benet d'Olmera, abat de Banyoles, i Roc d'Olzinelles, monjo de Ripoll.⁶ Així, aquest darrer, l'any 1827 pogué complir el seu desig de visitar els monestirs benedictins del bisbat de Girona en qualitat de visitador de la Congregació. Ho féu junt amb l'abat de Galligants, Faust de Prat,⁷ ja que l'abat de Banyoles es trobava impedit.

L'arxiver ripollès aprofità les visites als monestirs per escodrinyar els arxius respectius i per copiar-hi alguns documents que li semblaren d'interès. Donà informació de la documentació consultada al canonge Jaume Ripoll, arxiver de la catedral vigatana, en unes cartes o passatges que transcriuré tot seguit (apartat I). També n'informà a José de La Canal, al qual trameté còpies de documents (apartat II). Les notes preses durant la visita quedaren entre els seus papers, segons l'inventari redactat per Eudald Raguer el 1842 (apartat III). Les cartes, els informes i l'inventari esmentats permeten establir una relació cronològica dels documents que veié i copià durant la visita (apartat IV) i una relació dels arxius monàstics que visità (apartat V), a més de poder-ne treure unes conclusions (apartat VI).

³ Sobre aquesta obra, es pot consultar A.C. VEGA, *La España Sagrada y los agustinos en la Real Academia de la Historia*, Madrid, 1950.

⁴ RIUS, “Correspondencia epistolar”, pàg. 726.

⁵ *Espanya Sagrada*, vol. 43, pàg. XVIII.

⁶ ZARAGOZA, *Història de la Congregació*, pàg. 296-298.

⁷ J. CALZADA, *Sant Pere de Galligants. La Història i el Monument*, Girona, 1983, pàg. 115.

I

CARTES D'OLZINELLES A JAUME RIPOLL

Entre les nombroses cartes que Roc d'Olzinelles adreçà a Jaume Ripoll, canonge de la catedral de Vic, n'hi ha algunes en les quals es troben referències a la visita, escrites mentre l'estava duent a terme o bé en anys posteriors. A continuació les transcriu, però en suprimeixo els passatges que no afecten el tema de la visita. Totes es troben a l'Arxiu Capítular de Vic, dins els volums de la Col·lecció Ripoll que indico. Intercalo, entre claudàtors, les referències als documents relacionats cronològicament en l'apartat IV.

Carta 1

(Vol. 29, núm. 37)

Gerona, 23 Junio 1827.

Muy S^{or} mio y amigo: Recibo en esta la muy apreciada de V. del 13 que dirigí a Ripoll con el que V. llama papelucho y es cosa digna de la ilustracion y piedad de su Autor, que he leído con el gusto con que acostumbro leer siempre todos sus apreciables escritos y cartas. Lo habia ya leído en Besalú, en donde lo recibió este Sor Abad de Galligans⁸ mi compañero de Visita por lo que toca a los Monasterios y Prioratos de este Obispado, menos el de Camprodon. Empezamos la Visita mas tarde de lo que teniamos acordado, pues no salí de Ripoll hasta el 24 del pasado, y tuve que detenerme algunos días en esta para tratar con este Sor Obispo⁹ sobre la visita de la Parroquia antes Monasterio de Fluviá, a que se oponia su I^{ma}, pero por fin cedió, y no se ha hecho novedad. Nos faltan aun para visitar Amer y Breda, a donde nos dirigiremos pasado mañana, volveré otra vez a esta, y pasaré a Camprodon para hacer la visita y quedar así mas desembarazado para la ruta del mes de Setiembre.

He registrado todos los archivos en cuanto lo ha permitido la premura del tiempo. Es poco lo que hay y mucho lo que se ha perdido. Sin embargo he copiado algunas escrituras inéditas de fundaciones y consagraciones de Iglesias bastante antiguas, que tal vez enviaré al P. Canal.

[...]

Reciba V. las mas afectuosas expresiones de este Sor Abad y mande sin reserva a su mas afectisimo seguro servidor Q. B. S. M. [que besa su mano].

Fr. Roque de Olzinellas [Rúbrica].

⁸ Faust de Prat i Moret, abat de Sant Pere de Galligants.

⁹ Dionisio Castaño Bermúdez, bisbe de Girona.

P. D. Mil afectos al Sor D. Valentin.¹⁰ Vi en el archivo de esta Catedral la hermosa Biblia escrita en el siglo 14, y regalada por Carlos 5° de Francia, y la coleccion canonica, y nada mas!!! Bien que tampoco fui muy exigente para no molestar al Sor Canonigo Archivero.

[Destinatari] Sor D. Jaime Ripoll.

Carta 2
(Vol. 29, núm. 37)

Ripoll 13 Julio de 1827.

Muy S^{or} mio y amigo: el dia 9 llegué felizmente de la primera ruta de nuestra visita, y me sirve de muy particular satisfaccion que V. me dé la bienvenida con un papel tan piadoso y erudito, con la respuesta aunque diminuta a mi pregunta, y con la noticia de tener en esa dos cajones de libros. Estas tres cosas y mas particularmente la primera valen mucho mas que todos los hartazgos y molestos campaneos, por no decir otra cosa, de las visitas, que me tenían ya sumamente aburrido.

No puedo reirme ni del papel sobre posesiones ni de la conjetura de V. sobre las datas del documento que vi original y copié en Camprodon, y es la eleccion del Abad Dodo en presencia y con autoridad del Obispo Miron y del Conde Oliba Cabreta [Doc. 17]. V. acierta en que el cenis debe escribirse con s, pues asi está en el original, y en que las tres senas de cincuentas hacen los 900 años que yo buscaba para los 960. Pero ¿porque no pasaba V. mas adelante? Yo no supe atinar con la data verdadera, pero al ver la firma original del Obispo Miron caí luego en que no podía ser del año 960, y combinando mejor las datas presumo que la escritura es del año 976. El ter senis quinquagenis es claro que significa 900, el ebdeque denis ter binisque querrá decir 76 de la palabra griega aunque adulterada eptacha.¹¹ En el año 976 corría la indicion tetra o cuarta, y el 22 de Lotario, que me parecen significar las palabras tetrapendo dipondio (o cuatro veces cinco y dos). Yo no sé si acierto, V. lo dirá: tetrapendo parece que no puede significar otra cosa.

[...]

Ayer se marchó el Sor Obispo. Mande V. sin reserva a su afectisimo servidor y amigo Q. B. S. M. [que besa su mano].

Fr. Roque de Olzinellas [Rúbrica].

[Destinatari] M. I. Sor D. Jaime Ripoll.

¹⁰ Valentí Torres Amat, canonge de Vic.

¹¹ Es refereix a l'epacta.

Carta 3
(Vol. 26, núm. 6)

Ripoll, 11 Abril de 1828.

Muy S^{or} mio y amigo: [...]

Mil afectos al Sor D. Valentin y V. mande sin reserva a su mas afectisimo seguro servidor y amigo Q. B. S. M. [que besa su mano].

Fr. Roque de Olzinellas [Rúbrica].

P. D. Como está la España Sagrada? El M. Canal todavia no me ha acusado el recibo de las copias que le envié por Octubre. [...]

[Destinatari] M. I. Sor D. Jaime Ripoll.

Carta 4
(Vol. 63, pàg. 15-17)

Ripoll, 3 Julio de 1829.

Muy S^{or} mio y amigo: No tiene V. que devolverme la hermosa copia de la consagración de Serrateix y preciosos apuntes sobre terremotos ni cualquier otra copia que yo le envíe. [...]

Las datas de la consagracion de Serrateix estan conformes en la copia, digo conformes al original, bien que pudiera tal vez dudarse si lo es, pero es por lo menos una copia coetanea de aquellas que V. sabe no es siempre facil distinguir de los originales. Mas yo no quiero ya embarazarme mas con las discordancias de las datas por haberlas observado en muchisimas escrituras ciertamente originales. Ahora mismo tengo a la vista las copias que yo saqué en Bañolas y Besalú de escrituras indudablemente originales, y que pueden sufrir el mas severo examen. La consagracion de la Iglesia de S. Martin de Vallemala lleva las datas siguientes: incarnationis IXVIII. hera millesima LVI. indicione II. XIII kal. Decem. ... regnante Roberto rege anno XXI [Doc. 25]. La de Colera es del año 935, indicion 8, 5 idus Enero, 6 de Radulfo [Doc. 10]. Otra de Colera es del año 1123, ind. 1, 2 calendas Octubre, 15 de Luis [Doc. 31]. Y repito que son indudablemente originales y no son las unicas.

¿No exige la justicia que se envíe dicha consagracion al Monasterio de Serrateix? Hay tambien otros documentos que se traerian aqui o por causa de guerra o para decidir alguna cuestion.

[...]

De V. siempre afectisimo servidor y amigo.

Fr. Roque de Olzinellas [Rúbrica].

[Destinatari] M. I. Sor D. Jaime Ripoll.

Carta 5
(Vol. 28, pàg. 59-61)

Ripoll, 11 Diciembre 1829.

Muy S^{or} mio: Quien habia de pensar al escribir a V. el dia 9, que V. estaba tambien escribiendome para hacerme preguntas que aunque fueran impertinentes, nunca pueden serlo tanto como las mias?

[...]

De V. afectisimo.

Fr. Roque de Olzinellas [Rúbrica].

Amigo, no está errado el nombre de Bonifilio obispo de Gerona, que se lee en el papel sobre reliquias de que envié a V. copia, cuya ara el Obispo Oliba colocó en este altar, pues en las notas que yo apunté en la Visita, encuentro una sacada de un documento de Camprodon año 1° de Hugo, en el cual se hace meritos de donaciones hechas por *condam domnus Bonefilius comes qui et episcopus* [Doc. 19]. Pero quien [es] este Sor Conde y Obispo? Me parece que no puede ser otro que Miron, quien se llamaria tambien Bonefilio. Pero, ¿como no se le da este sobrenombre en un tan gran número de escrituras que se conservan del mismo? No lo entiendo.

[Destinatari] M. I. Sor D. Jaime Ripoll.

Carta 6
(Vol. 29, f. 43-44)

Ripoll, 3 Setiembre 1830.

Muy S^{or} mio y amigo: [...]

En Camprodon hay una sentencia del tiempo de S. Olaguer en que se hace merito de la consagracion de Ridaura por el Obispo Seniofredo que debe referirse sobre 850, y donacion de diezmos hecha por dicho Obispo y sus canonigos [Doc. 32]. [...]

Las cosas de Francia horrorizan. Dios nos dé paz y tranquilidad, que es el unico que puede darla, porque los hombres no la quieren.

Manténgase V. con buena salud, y mande sin reserva a su mas atento seguro servidor Q. B. S. M. [que besa su mano].

Fr. Roque de Olzinellas [Rúbrica].

P. D. Nada sabia del Monasterio de las Medas. Hace mas de tres años que no he escrito a Canal, a quien debiera dar noticia del Obispo Bonifilio y de otro que se me ha olvidado, y no hallo el documento. Cuando saldrá el tomo 45?

Otra P. D. La sentencia que he citado del tiempo de S. Olaguer tan solo puede servir para probar que en tiempo de este S^{to} se creia que habia canonigos en Gerona

sobre el año 850, pues dice que el conde Wifredo y el Obispo Seniofredo cum cetu canonico[rum] hicieron donacion a la Iglesia de Ridaura en el día de su consagracion (sobre 850) y que despues de muchos años hicieron lo mismo el Conde Suñer et gerundensis episcopus Wigo cum canonicis suis (antes de 943). La escritura 1ª a que se refiere dicha sentencia será la que copia Caresmar Esp. Sagr. pag. 531, y no dice Canonigos sino clerigos, a quienes se nombra canonigos en la espresada sentencia. Disimule V. los borrados, y aun mas mis bachillerias. La consagracion de la Iglesia de Amer en 949 se hizo con consentimiento de los Arcedianos y Canonigos de Gerona. No dudo que seran infinitas las escrituras que hablan de Canonigos antes de la epoca señalada por Villodas. Pero es aun mas importante lo de los diezmos, y calumniosa ficcion de tantas Bulas y documentos de los siglos 8, 9, 10 y principios del 11.

[Destinatari] M. I. Sor D. Jaime Ripoll.

Carta 7
(Vol. 29, f. 45-46)

Ripoll, 10 de Abril de 1832.

Muy S^{or} mio y amigo: [...]

Quando leyó V. que el Abad de Camprodon es inteligente y generoso, y por estos meritos Academico correspondiente, ¿no se avergonzó V. de tener este titulo, y aun no lo echó desde luego al fuego? Yo lo hubiera hecho, a no constarme que ha sido una equivocacion bien que garrafalisima, pues el que tiene dicho titulo, y se le dió por las muchas noticias y copias que costeó y envió por mi conducto al P. Canal es el Sor Abad de Amer. El de Camprodon no envió ni es capaz de enviar, y aun menos de dar nada, sino unicamente de recibir. El Sor Puig envió copia de los abaciologios ya trabajados por sujetos curiosos de Camprodon, Besalú, etc. Si V. escribe al P. Canal, no deje de advertirle esta enorme e intolerable errata capaz de desacreditar en este pais y respecto de todos los que conocen al Abad de Camprodon (y quien no lo conoce?) a la Academia y a la España Sagrada, y así es necesario que se apresuren a advertirla por medio de la gaceta, diciendo que el elogio debe recaer en el Abad de Amer y no en el de Camprodon. Yo no dejaré de escribirselo, pero antes quiero leer el tomo, lo que no podre hacer tan luego como deseo, digo leerlo con alguna detencion. El P. Canal tiene bastante culpa porque yo le escribi en 1827 que omitiese el elogio de tal sugeto hecho por Puig, porque se desacreditaria; y a fe que lo ha cumplido muy bien, pues le ha añadido el que tendria destinado para el de Amer desde las palabras por su inteligencia.

Y que me dice V. del sabio Olzinellas? Esta es otra campanada. Que se diga que yo he enviado noticias puede pasar, aunque yo nunca quisiera sonar para nada, pero que me llamen sabio huele a pulla.

[...]

Me parece que he escrito mucho sin decir nada. De V. siempre afectisimo.

Fr. Roque de Olzinellas [Rúbrica].

P. D. [...] En los abaciologios de Besalú, Camprodon y Amer faltan bastantes correcciones que en 1827 advertí al P. Canal, que no habrá considerado oportunas o no habrá tenido presentes.

[Destinatari] *M. I. Sor D. Jaime Ripoll.*

Carta 8 (Vol. 30, núm. 3)

Ripoll, 1° Junio de 1832.

Muy S^{or} mio y amigo: [...]

El P. Canal me contesta, pero no trata de corregir el gravisimo error de la pag. 161. Hay otros muchos, y se aprovechó muy poco de las noticias que le envié despues de la Visita de 1827, advirtiendole algunos yerros de los Abaciologios de Besalú y Camprodon en vista de los documentos que yo vi y no tendrian presentes sus Autores, aunque muy inteligentes, pues Puig no hizo mas que copiarlos. El documento de la eleccion del Abad Dodon, cuya copia le envié, es muy digno de publicarse, y es del año 976 y 970, y no hay motivo para admitir dos Dodones [Doc. 17]. Tampoco ha publicado otros documentos mas importantes ni corregido el abaciologio de Amer, que yo formé en 1824, segun las nuevas observaciones que le envié en 1827. En una palabra, creo que teniendo ya concluido su trabajo antes de 1827, se le tras[pa]pelarian mis cartas y notas o no las tuvo presentes, o no las consideró oportunas al darle la ultima mano.

En las pag. 12 y 36 habra V. observado contradiccion en las datas de las Bulas de Formoso y Romano.

Pag. 100 debe decir Bernardo, y no Borrell, y la escritura de 977 no dice de S. Agustin.

Pag. 117 debe decir Ludovico Balbo y no Pio.

Pag. 155. Mal copiada por Puig la data de la Bula de Benedicto 8°. Etc., etc.

Apúnteme tambien V. las equivocaciones que haya observado, a saber las historicas.

Pregunto: ¿se han publicado tal vez, o la Academia habrá recogido los escritos del P. Villanueva que se citan pag. 36, 75, 85 y otras? Yo no he visto sino hasta el tomo 10. Deseo mucho saber esto.

Pag. 106. Yo mismo lei el impreso en pergamino de las reliquias de Besalú, pero sepa V. que no dice que estén en Besalú sino en Oviedo. Me lo hicieron leer alta voce delante de todos los Canonigos y otras personas. Yo lo lei como estaba, todos oyeron lo que decia, pero no dieron muestras de entenderlo, pues dijeron que era la autentica de las Reliquias. Entonces no manifesté la menor duda, pero sí despues a un Canonigo y a dos monges. Sin embargo se acaba de estampar que segun el tal pergamino las Reliquias fueron llevadas allá desde Oviedo.

No quiero bachillar mas. Tengo la mano y cabeza fatigadisimas por un extracto que he hecho furtivamente en dos dias de tres cabreos interesantes, y era obra para 15 dias. Mil afectos al Sor D. Valentin y V. disponga sin reserva de su afectisimo servidor y amigo Q. B. S. M. [que besa su mano].

Fr. Roque de Olzinellas [Rúbrica].

[...]

[Destinatari] M. I. Sor D. Jaime Ripoll.

II

INFORMES SOBRE ELS DOCUMENTS ENVIATS A LA CANAL

Entre la correspondència d'Olzinelles amb La Canal, les cartes autògrafes del qual es conserven a l'Arxiu Episcopal de Vic, lligall 2059, plec VI, junt amb els esborrany de les respostes del monjo ripollès, hi ha unes "notas" d'aquest datades el 16 de novembre del 1827, informatives de les còpies de documents dels monestirs visitats que li enviava per a un proper volum de l'*Espanya Sagrada*. El text de l'informe fou editat per Josep Rius,¹² amb algunes omissions, però el torno a transcriure aquí a partir del manuscrit d'Olzinelles, amb l'anotació convenient, per la importància que té pel tema que ens ocupa.

I en el plec VIII del mateix lligall hi ha l'esborrany d'un altre informe sobre documents referents als monestirs de Sant Quirze de Colera i Sant Pere de Besalú, tretes, sens dubte, de l'arxiu d'aquest darrer, del qual depenia el primer des de 1592.¹³ És molt probable que Olzinelles redactés aquest esborrany per acompanyar les còpies que envià a La Canal l'octubre de 1827

¹² RIUS, "Correspondencia epistolar", pàg. 733-734.

¹³ ZARAGOZA, *Catàleg dels monestirs*, pàg. 78.

(carta 3). Per tant, abans de l'informe del 16 de novembre. Per això el publico en primer lloc.

Intercalo, entre claudàtors, les referències als documents relacionats cronològicament en l'apartat IV.

Informe 1 (Lligall 2059, plec VIII, f. 1-2v)

[Octubre de 1827]

*S. Quirico de Colera. Notas sacadas del libro etc.*¹⁴

Sentencia por el Rey Carlos en la ciudad de Tolosa contra el Conde Alarico a favor del Abad Gremundo y su Monasterio de S. Quirico y S. Andres en el territorio de Tolon y la casa de S. Martin. Gremundo monge manifestó que su tio Libencio junto con su padre (de Gremundo) Assinare por precepto de Carlos Emperador tomaron el castro Tolon y edificaron el monasterio de S. Quirico y S. Andres, hicieron parroquias y llamaron a aquel lugar Petralata, que antes se llamaba por los paganos Tolon o Terra mortua, poblandola etc., lo poseyeron por 40 años y lo dejaron despues de su muerte al monasterio, que lo poseyó por 10 años, hasta que se lo usurpó el Conde Alarico. Este dijo que le pertenecia como cosa propia de su Condado negando que Carlos Emperador lo hubiese dado al Abad Libencio o a Asinario. Los testigos declararon ser verdad que Carlos Emperador habia dado el castro Tolon al Abad Libencio y a su hermano Adlenxio, que edificaron el monasterio de S. Quirico y Andres, y en el castro Tolon la casa de S. Martin llamandolo Petralata, y edificaron muchas Iglesias que nombra; que despues vino el Rey Luis, hijo de Carlos Emperador, a combatir a los Saracenos que estaban en Barcelona, y mandó a Dessio, padre de dicho Alarico, que no tocasse cosa alguna perteneciente a dicho Monasterio, sino que antes bien lo amparase etc., pero que despues Alarico lo tomó injustamente etc. Por lo que se adjudicó todo al Monasterio etc. a 8 de las calendas de Mayo año 4 de dicho Rey Carlos (Gotemaro Obispo de Gerona) [Doc. 1].

Reedificación del Monasterio 5 idus Enero, 6 de Radulfo, ind. 8, año 935, con asistencia de Wigo Obispo de Gerona y a ruegos de Manuel Abad del mismo Monasterio [Doc. 10].

¹⁴ Villanueva, que publicà el fals precepte que Olzinelles resumeix a continuació, el tragué "ex libr. XXIV feudorum curiae episcopalis Gerund". (cf. VILLANUEVA, *Viage literario*, vol. 13, ap. IV, pàg. 225-229). Olzinelles, però, en veié un exemplar, com consta més avall, en aquest mateix informe, dins el plec de Sant Quirze de Colera de l'arxiu del monestir de Sant Pere de Besalú.

Donacion por los albaceas del conde Guaberto al Monasterio de S. Quirico de los valles de Colera y Frexa año 931 [Doc. 9].

Otra del Conde Gaufredo 18 calendas Octubre, 18 de Lotario [Doc. 16].

Consagracion de la Iglesia de S. Quirico por Berengario Obispo de Gerona y los Obispos de Carcasona y Elna a peticion del Conde Ponce Ugo y del Abad Berenguer, año 1123, indicion 1ª [Doc. 31].

Consagracion de la Iglesia de S. Martin de Bausiges por Bonmario Obispo de Gerona en presencia del Conde Gaufredo, 8 calendas Enero 11 de Luis hijo de Carlos, año 940 [Doc. 11].

Dada esta Iglesia a S. Quirico idus Junio 1148 [Doc. 36].

S. Pedro de Besalú. Indice.

Bula de Inocencio 4 dada Perusii 7 calendas Julio año 9 confirmando la fundacion del año 977, que inserta [Doc. 39].

Otra del mismo con inserta de la Bula de Benedicto 7. Fecha ut supra [Doc. 38].

Otra del mismo en confirmacion de los bienes y privilegios 17 calendas Setiembre, indict. 10, de la Encarnacion 1252, 10 del Pontificado [Doc. 40].

Bula de Urbano 5 en confirmacion etc. 5 nonas Mayo año 6 [Doc. 41].

Donació feu Gaufredo compte de Roselló a St Quirch de un alou en Banyuls 5 idus Mars 27 Luis [Doc. 34].

Privilegi concedit per Odon Rey de Fransa a Wifredo pbro. y a sos germans ... 889 (Plech de St Quirch de Colera nº 1) [Doc. 4].

Consagració de la Iglesia de St Quirch per Wigo bisbe de Gerona any 935 (Ibid. nº 2) [Doc. 10].

Donació feta per los marmessors del Compte Guaberto a St Quirch de tot lo que tenia en la vall de Colera [que le pertenecia per vocem parentum suorum vel de fratre suo quondam Gaufredo comite]¹⁵ 12 calendas Desembre 931, regnant Radulfo (Ibid. nº 3) [Doc. 9].

Sentencia... (Ibid. nº 4) [Doc. 1].

Venda a favor del S. Quirch per ... 5 nonas Maig 31 de Carlos Rey (Ibid. nº 5) [Doc. 8].

Donació per lo Compte Gaufredo al Monastir de St Quirch de tot lo alou que allí tenia [per la anima de son fill Gausberto quondam y de sa muller Avañ etc. 19 calendas Octubre 12 Lotario (Ibid. nº 6). Es còpia antiga autentica, igual al nº 7 [Doc. 16].

¹⁵ Frase escrita al marge.

Consagració de St Quirch per Berenguer bisbe en presencia de Pons Ugo Compte any 1123 (Ibid. nº 8) [Doc. 31].

Donacion de Eriberto al Monasterio de S. Pedro y de S. Primo junto al casto de Besalú y a su abad Arnulfo de la Iglesia y parroquia de S. Miguel in valle Securrillas in villa que dicitur Avellana curba. Anno trabeacionis DCCCCXCVIII, era millesima DCCCCXCVII, indicione XI, anno I quod cepit regnare Karolus rex Francorum, VIII idus Ianuarii, feria VI. Copia autentica de 1321. Plech de Valldebach o Avellana nº 1 [Doc. 20].

Informe 2 (Lligall 2059, plec VI, núm. 16)

Con fecha 16 Noviembre 1827 remito varias copias y notas.

Notas.

Abaciologio de Besalú. Sobre el abad Arnulfo es de advertir que se refiere su existencia al año 998, en virtud de una escritura (no original sino copia antigua) que lleva las datas siguientes: anno trabeacionis DCCCCXCVIII, era millesima DCCCCXCVII, indicione XI, anno I quod cepit regnare Karolus rex Francorum, VIII idus Ianuarii, feria VI [Doc. 20].

Donacion del Conde y Obispo Miron 6 nonas Julio, era 1016, año 978, ind. 6, 24 de Lotario [Doc. 18].

Abaciologio de Camprodon. Errada la data de la eleccion de Dodon que se supone de 24 Febrero 970, 15 de Lotario, siendo de 976, indic. 4, 22 de Lotario [Doc. 17]. Se ponen tambien dos Abades de dicho nombre, y no hay fundamento para admitir mas de uno, pudiendose muy bien referir al mismo las dos unicas memorias que existen, a saber la citada eleccion de 976 y otra de 13 calendas Diciembre del año 1º de Hugo (987 y no 988) [Doc. 19].

Bañolas. Datas de la consagracion [de la] Iglesia de Vallemala: la copia de Puig conforme con el original [Doc. 25].

Breda: abaciologio, sin responder de su exactitud.¹⁶

Amer. He visto los originales de los dos privilegios de Carlos Calvo años 844 y 860 [Docs. 2 i 3] y del de Carlos Simple año 922 [Doc. 7] de que remití copia sacada de otra autentica. Dichos originales están perfectamente conservados y sin otro defecto que el de haberse caido el sello de cera conservandose su señal, y habiendo comprobado con los mismos las espresadas copias las hallé conformes menos en

¹⁶ Frase omesa en l'edició de Rius.

*cuanto al segundo de Carlos Calvo publicado por Balucio en los Capitulares, en cuyo original despues de la firma del Rey se halla la de Gauzlenus notarius ad vicem Hludovici recognovit, que falta en la citada copia autentica, y en otra antiquissima hecha en el año 951, indic. 9, 2 nonas Abril, 15 de Luis hijo de Carlos.*¹⁷

*Privilegio original del Rey D. Alffonso dado en Barcelona a 26 Abril de 1429 al Abad Ramon para reedificar la villa de Amer, Iglesia, casas, etc. en el mismo o en otro lugar por haber quedado destruida por causa de un terrible terremoto [Doc. 42].*¹⁸

El abaciologio de Amer que formé en 1824 debe corregirse en cuanto al Abad Luperfluco, cuya existencia se refiere al año 872, correspondiendo al de 898, pues la escritura en que se funda el autor del abaciologio manuscrito, a quien me remití sobre este particular por no haberla visto entonces, es de 15 de las calendas Mayo del año 1º de Carlos hijo de Luis: debe pues posponerse dicho abad Luperfluco o Lupursulleo (como se nombra en dicha escritura) al abad Hautviro, y colocarse entre este y Guinade [Doc. 5].

Copias.

Donacion a Fluvia 1088 [Doc. 30].

Consagracion de Sta Eulalia de Cruillas 1062 [Doc. 28].

Donacion de dicha Iglesia a S. Miguel de Cruillas 1144 [Doc. 35].

Sentencia arbitral por S. Olaguer sobre la Iglesia de S. Andrés del Coll, en que se hace merito de las consagraciones de la de Ridaura [Doc. 32].

Donacion a Ridaura por el Obispo Berenguer en virtud de dicha sentencia 11 calendas Enero 27 Luis [Doc. 33].

Eleccion del Abad Dodo de Camprodon 976 [Doc. 17].

Condam Bonefilius comes qui et episcopus, 13 calendas Diciembre 1 Hugo [Doc. 19].

III

LES NOTES PERDUDES D'OLZINELLES

Les notes preses per Olzinelles durant la visita als monestirs del bisbat de Girona quedaren entre els seus papers en un plec voluminós titulat “*Notas de varios archivos de la congregación*”. Eudald Raguier en donà compte en l’in-

¹⁷ Segueix un paràgraf ratllat, el contingut del qual és molt semblant al paràgraf referent a l’abaciologi d’Amer que tornà a escriure més avall.

¹⁸ Segueix un altre paràgraf ratllat amb un contingut molt semblant al paràgraf anterior també ratllat.

ventari que redactà el desembre de 1842 i que envià a Pròsper de Bofarull. Aquest inventari fou publicat per Antoni Elias de Molins en el seu *Diccionario biográfico y bibliográfico de escritores y artistas catalanes del siglo XIX (apuntes y datos)*, vol. II, pàg. 257-262. La part de l'inventari que fa referència a les notes esmentades diu així:

Volumen 4º.-Archivos de los Monasterios. Notas de varios Monasterios é Iglesias. Es un legajo grande que contiene 14 pliegos hacinados desde el tamaño de media hoja de papel al de muchas [...] El séptimo [es] un pliego voluminoso que contiene otros varios titulado “Notas de varios Archivos de la congregación”, tomadas en la visita de 1827 y 28, y se extienden á los Monasterios siguientes: Rodas, San Pedro¹⁹, este es una nota de los Piores habidos en el convento desde 1191 á 1562; Galligans, y entre otras cosas está la copia de una escritura de donación ó restitución á favor del Monasterio de San Miguel de Fluvià del año 1088 en que se refiere su fundación [Doc. 30], memorias de sus Abades, con otras curiosidades; Bañolas, consagración de San Martín de Vallemala²⁰ [Doc. 25]; Breda, consagración [Doc. 29], catálogo de sus Abades desde Suniario hasta Requesens que murió en 1813; Servià, fundación del Monasterio [Doc. 27]; Amer, notas de privilegios; Camprodón, consagración [Doc. 6], una sentencia de un pleito [Doc. 32], una Bula de Benedicto 8º [Doc. 23], una donación del Conde Wifredo [Doc. 15], elección del Abad Dodo [Doc. 17] y el Abaciologio; Besalú, notas sacadas en 1827 del Archivo de la Colegiata de Besalú y consiste en apuntes sobre la consagración y donaciones; una copia de la consagración de Ribellas [Doc. 12]; Besalú, un pliego con copia de varios documentos como la consagración de San Pedro de Besalú [Doc. 21], una sentencia á favor de San Quirico de la Colera [Doc. 1], su consagración [Doc. 10 o 31], etc.; además se halla una notita que dice: “de Camprodón y Besalú se han remitido varias copias á Canal”.²¹

El voluminós plec que contenia aquestes notes formà part del lot de papers d'Olzinelles ingressats el 1889 a l'Arxiu Episcopal de Vic.²² En l'índex manuscrit d'aquest arxiu hi ha registrades, amb la signatura 2061, unes “Notes històriques sobre monestirs y iglésies de Catalunya escrites per Fr. Roque

¹⁹ En l'edició de l'inventari apareix escrit, per error, *Pablo*.

²⁰ En l'edició de l'inventari apareix escrit, per error, *Vallenata*.

²¹ En l'edició de l'inventari apareix escrit, per error, *Casal*.

²² Lligalls 2057-2061. Vegeu la notícia de l'ingrés dins el periòdic vigatà *La Veu del Montserrat* del dia 26 de gener de 1889, pàg. 32.

Olzinellas, arxiver y paborde de Aja del Monestir de Ripoll”.²³ Dins el mateix “*volumen 4°*” inventariat per Raguer, consta que hi havia un “*Memoriale sive inventarium instrumentorum et scripturarum Monasterii Sancti Petri Rodensis*”,²⁴ registrat també en l’índex esmentat amb la signatura 2061.

Tant les notes com el memorial desaparegueren durant la Guerra Civil de 1936-1939, en què l’arxiu, després de ser cremat parcialment, quedà en un estat lamentable fins que no fou integrat a l’Arxiu Històric de Vic, creat per la Generalitat i posat a les ordres del cap de la Secció d’Arxius, Agustí Duran i Sanpere. Segons la memòria escrita per l’arxiver Josep M. Font i Rius el febrer de 1939, l’incendi de 1936 cremà dos dels cinc lligalls que conteni- en els papers d’Olzinelles.²⁵ Desaparegueren, en efecte, tot el lligall 2057 i bona part del lligall 2061. Aquest darrer conté actualment, sense cap senyal de foc, els plec referents als abats del monestir de Ripoll, també registrats en l’índex de l’arxiu amb el títol “*Ripoll, Monestir de. Series abbatuum Mon. Ste. Mariae Rivipulli usque ad annum 1743*” i sota el número 2061. Queda l’esperança, doncs, que algun dia les notes i el memorial es puguin recuperar.

IV

RELACIÓ CRONOLÒGICA DELS DOCUMENTS

Segons les cartes, els informes i l’inventari transcrits, els documents vistos i copiats per Olzinelles en els arxius dels monestirs visitats foren, ordenats cronològicament, els següents:

Doc. 1. – Tolosa, 24 abril 844. Suposat judici del rei Carles el Calb entre el comte Alaric i el monestir de Sant Quirze de Colera, “que és una falsificació evidentment posterior a l’acta de consagració del 1123”, segons Abadal.²⁶ Olzinelles veié el document a l’arxiu del monestir de Sant Pere de Besalú, plec de Sant Quirze de Colera, núm. 4 (informe 1). Edició: VILLANUEVA, *Viage*

²³ AEV, Índex de l’Arxiu de la Mensa Episcopal, vol. 6, núm. 2061.

²⁴ ELIAS DE MOLINS, *Diccionario*, pàg. 261.

²⁵ ZAMORA, J.E. “Josep Maria Font i Rius i el salvament dels arxius de Vic durant la guerra civil espanyola”, dins *Ausa* (Vic), XVII/138 (1997), pàg. 277-301.

²⁶ Vegeu *Catalunya carolíngia*, vol. II, pàg. 472.

literario, vol. 13, ap. IV, pàg. 225-229, “*ex libr. XXIV feudorum curiae episcopalis Gerund.*”, amb data de 25 maig 844.

Doc. 2. – Tolosa, 14 maig 844. Precepte del rei Carles el Calb per al monestir d’Amer. L’original fou vist per Olzinelles al monestir d’Amer (informe 2). La còpia d’Olzinelles fou editada el 1832 per La Canal (*España Sagrada*, vol. 45, ap. XXXII). Edició: *Catalunya carolíngia*, vol. II, pàg. 11-13, a partir de l’original, conservat avui a París, BNF, Nouvelles Acquisitions Latines, ms. 2579, f. 1.

Doc. 3. - Ponthion, 19 novembre 860. Un altre precepte del rei Carles el Calb per al monestir d’Amer. L’original fou vist per Olzinelles al monestir d’Amer (informe 2). La còpia d’Olzinelles fou editada el 1832 per La Canal (*España Sagrada*, vol. 45, ap. XXXIII). Edició: *Catalunya carolíngia*, vol. II, pàg. 14-16, a partir de l’original, conservat avui a París, BNF, Nouvelles Acquisitions Latines, ms. 2579, f. 2.²⁷

Doc. 4. – [Orleans] juny 889. Precepte del rei Odó per al prevere Guifré i els seus germans. Olzinelles el veié al monestir de Sant Pere de Besalú (informe 1), sense dir que fos el pergamí original, cosa que sabem pel testimoni de Villanueva.²⁸ No fou editat per La Canal. Edició: *Catalunya carolíngia*, vol. II, pàg. 363-364, a partir de la còpia de Villanueva que es conserva a Madrid, RAH, Col. Villanueva, vol. 65, f. 36.

Doc. 5. – [Girona] 17 abril 898. Mall públic presidit pel comte Gausfred per un alou reclamat pel monestir de Sant Medir. L’original fou vist per Olzinelles al monestir d’Amer, d’on passà a l’Arxiu de la Delegació d’Hisenda de Girona, on el copià Joseph Calmette. Edició: *Catalunya carolíngia*, vol. V, núm. 91, pàg. 126-129, a partir de l’edició de Calmette.

Doc. 6. – 27 novembre 904. Dotalia de Sant Pere de Camprodon. Olzinelles la copià al monestir de Camprodon, segons les “*Notas de varios archivos de la congregación*” preses per ell durant la visita de 1827 i inventariades per Ragner. Edició: ORDEIG, *Les dotalies*, vol. I, núm. 30, pàg. 83-85, a partir de l’original, conservat avui a París, BNF, Nouvelles Acquisitions Latines, ms. 2579, f. 7.

Doc. 7. – Tours-sur-Marne, 5 juny 922. Precepte del rei Carles el Simple per al monestir d’Amer. L’original fou vist per Olzinelles al monestir d’Amer. La còpia d’Olzinelles fou editada el 1832 per La Canal (*España Sagrada*, vol.

²⁷ En l’edició de *Catalunya carolíngia* es dona per perduda la còpia de l’any 951 vista per Villanueva al monestir d’Amer. Aquesta còpia es troba actualment a Madrid, AHN, Clero, carp. 564, núm. 18.

²⁸ Segons la còpia de la Real Academia de la Historia de Madrid editada per Abadal.

45, ap. XXXIV). Edició: *Catalunya carolíngia*, vol. II, pàg. 18-19, a partir de l'original, conservat avui a París, BNF, Nouvelles Acquisitions Latines, ms. 2579, f. 3.

Doc. 8. – 3 maig 927. Venda d'uns particulars a favor de l'abat Manuel i dels monjos de Sant Quirze de Colera. Olzinelles dóna l'any 31 del regnat del rei Carles, 928, que correspon a la data de la còpia. Aquest document no fou publicat per La Canal. Edició: *Catalunya carolíngia*, vol. V, núm. 203, pàg. 202-203, a partir d'una còpia de Jaume Caresmar que es guarda a l'antic monestir de Bellpuig de les Avellanès, ms. B, f. 111.

Doc. 9. – 20 novembre 932.²⁹ Donació dels marmessors del comte Gausbert al monestir de Sant Quirze de Colera. Olzinelles repeteix el regist d'aquest document en l'informe 1, en què l'esmenta entre els documents de Sant Quirze de Colera i entre els de Sant Pere de Besalú, cosa que s'explica perquè els uns i els altres els veié en aquest darrer monestir. Aquest document no fou publicat per La Canal. Tampoc no es troba dins *Catalunya carolíngia*, vol. V, de manera que deu ser inèdit.

Doc. 10. – 9 gener 935. Dotalia de l'església del monestir de Sant Quirze de Colera. L'original, vist per Olzinelles al monestir de Sant Pere de Besalú, on es trobava des de 1592, es perdé arran de l'exclaustració de 1835. La còpia d'Olzinelles fou editada el 1832 per La Canal (*España Sagrada*, vol. 45, ap. XXIX). Edicions recents: ORDEIG, *Les dotalies*, vol. I, núm. 51, pàg. 125-127, i *Catalunya carolíngia*, vol. V, núm. 234, pàg. 223-225, a partir de l'edició de La Canal.

Doc. 11. – 15 desembre 946. Dotalia de l'església de Sant Martí de les Baussitges. Vista per Olzinelles al monestir de Sant Pere de Besalú, entre els pergamins de Sant Quirze de Colera (informe 1). Edicions recents: ORDEIG, *Les dotalies*, vol. I, núm. 58, pàg. 139-142, i *Catalunya carolíngia*, vol. V, núm. 271, pàg. 248-250, a partir d'una còpia del segle XVII conservada a París, BNF, Col. Baluze, vol. 239, f. 162-163.

Doc. 12. – 18 febrer 947. Dotalia de l'església de Sant Julià de Ribelles. Copiada per Olzinelles al monestir de Besalú, segons les "*Notas de varios Archivos de la congregación*" preses per ell durant la visita de 1827 i inventariades per Raguer. Edició recent: ORDEIG, *Les dotalies*, vol. I, núm. 59, pàg. 142-144, a partir de l'edició d'ALART, *Cartulaire roussillonnais*, doc. VII, pàg. 16-18.

²⁹ Olzinelles el data de "12 *calendas* Desembre 931 *regnant Radulfo*" (informe 2), però el comte Gausbert encara actuava el 2 de desembre de 931 (cf. *Catalunya carolíngia*, vol. V, núm. 225, pàg. 216).

Doc. 13. – 9 novembre 949. Dotalia de l'església del monestir de Santa Maria d'Amer. Una còpia coetània fou vista per Olzinelles al monestir d'Amer. La còpia d'Olzinelles fou editada el 1832 per La Canal (*España Sagrada*, vol. 45, ap. XXXV). Edicions recents: ORDEIG, *Les dotalies*, vol. I, núm. 66, pàg. 156-157, i *Catalunya carolíngia*, vol. V, núm. 286, pàg. 264-265, a partir de la còpia del segle X o XI que es conserva a Vilanova i la Geltrú, Biblioteca-Museu Víctor Balaguer, ms. 680.

Doc. 14. – 9 novembre 949. Elecció de l'abat Eimeric del monestir de Santa Maria d'Amer. L'original fou vist per Olzinelles al monestir d'Amer. La còpia d'Olzinelles fou editada el 1832 per La Canal (*España Sagrada*, vol. 45, ap. XXXVI). Edició recent: *Catalunya carolíngia*, vol. V, núm. 287, pàg. 265-266, a partir de l'original, conservat avui en un arxiu particular de Perpinyà, el facsímil del qual fou publicat per Ponsich.³⁰

Doc. 15. – 5 juliol 951. Donació del comte Guifré de Besalú al monestir de Camprodon. Sembla que ha de ser la “*donación del Conde Wifredo*” esmenada entre els documents copiats per Olzinelles a Camprodon, segons les “*Notas de varios archivos de la congregación*” preses per ell durant la visita de 1827 i inventariades per Ragner. Edició: *Catalunya carolíngia*, vol. V, núm. 296, pàg. 276-277, a partir d'una còpia del segle XVI existent a l'ACA, Monacals d'Hisenda, vol. 860, f. 114v-115.

Doc. 16. – 13 setembre 965 o 14 setembre 971. Donació del comte Gausfred al monestir de Sant Quirze de Colera. Olzinelles l'esmenta en l'informe 1 entre els documents de Sant Quirze de Colera amb data de 14 setembre 971. És molt probable que es tracti del mateix document regestat entre els documents de Sant Pere de Besalú amb data (esmenada en les xifres del dia i de l'any) de 13 setembre 965. Edició del regest d'Olzinelles: *Catalunya carolíngia*, vol. V, núm. 367, pàg. 330 (amb data de 13 setembre 965), a partir de l'informe 1.

Doc. 17. – 24 febrer 976. Elecció de l'abat Dodó de Sant Pere de Besalú. Olzinelles veié l'original, mutilat, al monestir de Camprodon i, segons que es dedueix de l'informe 2, n'envià una còpia a La Canal, però aquest no l'edità. Ho féu, el 1851, Villanueva (*Viage literario*, vol. 15, ap. XXXIII), que n'havia

³⁰ PONSICH, P. “L'acte original de l'eleccion d'Aimeric, abbé du monastère du Sainte-Marie-d'Amer en l'an 949”, dins *Études Roussillonaises* (Perpinyà), vol. IV (1954-1955), pàg. 151-155, amb el facsímil.

tret còpia també a Camprodon el 1807.³¹ Edició recent: *Catalunya carolíngia*, vol. V, núm. 433, pàg. 382-383, a partir de l'edició de Villanueva.

Doc. 18. – 2 juliol 978. Donació del bisbe Miró de Girona al monestir de Sant Pere de Besalú. Olzinelles devia veure el pergami original en aquest monestir. No fou publicat per La Canal. Monsalvatje, que el veié al santuari del Mont, l'edità el 1902 (*Noticias históricas*, vol. 12, núm. DLXX, pàg. 6-7). Edició recent: *Catalunya carolíngia*, vol. V, núm. 447, pàg. 399-400, a partir de l'edició de Monsalvatje.

Doc. 19. – 19 novembre 987. Judici del comte Oliba per raó d'uns béns que foren de Bonfill, comte de Besalú i bisbe de Girona. Olzinelles veié l'original al monestir de Camprodon (carta 5) i, segons que es dedueix de l'informe 2 de 1827, n'envià una còpia a La Canal, però aquest no l'edità. Ho féu el 1851 Villanueva (*Viage literario*, vol. 15, ap. XXXIV), que n'havia tret còpia també a Camprodon el 1807. Edició recent: *Catalunya carolíngia*, vol. V, núm. 512, pàg. 458-460, a partir de l'edició de Villanueva.

Doc. 20. – 6 gener 998. Donació d'Eribert sacerdot al monestir de Sant Pere i Sant Prim de Besalú. La còpia antiga fou vista per Olzinelles al monestir de Sant Pere de Besalú. La Canal no la publicà. Monsalvatje, que el veié al santuari del Mont, l'edità el 1902 (*Noticias históricas*, vol. 12, núm. DLXXI, pàg. 7-8). Edició recent: *Catalunya carolíngia*, vol. V, núm. 602, pàg. 512-513, a partir de l'edició de Monsalvatje.

Doc. 21. – 23 setembre 1002. Dotalia de l'església monàstica de Sant Pere de Besalú. Olzinelles la copià al monestir de Besalú, segons les "Notas de varios archivos de la congregación" preses per ell durant la visita de 1827 i inventariades per Raguier. Edició recent: ORDEIG, *Les dotalies*, vol. II, núm. 121, pàg. 1-4, a partir de les edicions de La Canal i Villanueva.

Doc. 22. – 30 gener 1006. Elecció de l'abat Ramon del monestir de Santa Maria d'Amer. La còpia coetània, considerada l'original pel darrer editor, fou vista per Olzinelles al monestir d'Amer. La còpia d'Olzinelles fou editada el 1832 per La Canal (*España Sagrada*, vol. 45, ap. XXXVII). Edició recent: PRUENCA, *Diplomatari de Santa Maria d'Amer*, núm. 17, pàg. 49-50, a partir de l'original, conservat avui a Barcelona, ACA, Monacals d'Hisenda, Amer, núm. 6.

Doc. 23. – [Roma,] 26 gener 1017. Butlla del papa Benet VIII per al monestir de Sant Pere de Camprodon. Olzinelles la copià en aquest monestir, se-

³¹ Sobre el recorregut de Jaume Villanueva per Catalunya, vegeu COLL I ALENTORN, M. *Historiografia*, dins *Obres de Miquel Coll i Alentorn*, vol. I, Barcelona, 1991, pàg. 474-476.

gons que es dedueix de les “*Notas de varios archivos de la congregación*” preses per ell durant la visita de 1827 i inventariades per Raguer. Edició anterior: BALUZE, *Appendix*, núm. CLXXV, cols. 1002-1004. Edició posterior: MONSALVATJE, *Noticias históricas*, vol. 6, ap. VIII, pàg. 20-25.

Doc. 24. – 29 novembre 1017. Elecció de l'abat Sunyer del monestir de Santa Maria d'Amer. L'original fou vist per Olzinelles al monestir d'Amer. La còpia d'Olzinelles fou editada el 1832 per La Canal (*España Sagrada*, vol. 45, ap. XXXVIII). Edició recent: PRUENCA, *Diplomatari de Santa Maria d'Amer*, núm. 18, pàg. 50-52, a partir de les edicions anteriors.

Doc. 25. – 19 novembre 1018. Dotalia de Sant Martí de Vallmala. L'original fou vist per Olzinelles al monestir de Banyoles, com abans li havia vist Villanueva (*Viage literario*, vol. 14, ap. XXVI, pàg. 317-319). Sembla que la còpia editada el 1832 per La Canal (*España Sagrada*, vol. 45, ap. XXVII), ho fou a partir d'una còpia enviada per Olzinelles i no pas pel monjo de Banyoles Gaudenci Puig. Edició recent: ORDEIG, *Les dotalties*, vol. II, núm. 135, pàg. 24-26, a partir de les edicions de La Canal i Villanueva.

Doc. 26. – 2 abril 1041. Elecció de l'abat Pere del monestir de Santa Maria d'Amer. L'original fou vist per Olzinelles al monestir d'Amer, on abans l'havia vist també Villanueva (*Viage literario*, vol. 14, ap. XXIV, pàg. 313). La còpia d'Olzinelles fou editada el 1832 per La Canal (*España Sagrada*, vol. 45, ap. XXXIX). Edició recent: PRUENCA, *Diplomatari de Santa Maria d'Amer*, núm. 21, pàg. 54-55, a partir de les edicions de La Canal i Villanueva.

Doc. 27. – 18 febrer 1053. Acta de fundació del monestir de Santa Maria de Cervià. Olzinelles la copià al monestir de Cervià, segons que es dedueix de les “*Notas de varios archivos de la congregación*” preses per ell durant la visita de 1827 i inventariades per Raguer. Edició anterior: BALUZE, *Appendix*, núm. CXXXVIII, col. 1099, “*ex archivo prioratus Cervianensis*”. Regest: MONSALVATJE, *Noticias históricas*, vol. 14, pàg. 446. Original actualment perdut.³²

Doc. 28. – 20 novembre 1062. Dotalia de Santa Eulàlia de Cruïlles. Olzinelles, que la veié al monestir de Sant Pere de Galligants, on també l'havia vista Villanueva (VILLANUEVA, *Viage*, vol. 14, pàg. 153), sembla que n'envià una còpia a La Canal, que només en fa esment (*España Sagrada*, vol. 45, pàg. 185). Regest: MONSALVATJE, *Noticias históricas*, vol. 14, pàg. 146-147, a partir de l'es-

³² TO, L.; BELLVER, I. “Les fundacions de Santa Maria de Cervià i Santa Maria de Vilabertran en el context de la societat feudal (1053-1069)”, dins *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins* (Girona), vol. XXIX (1987), pàg. 9-26.

criptura, probablement original, que veié a l'Arxiu de la Delegació d'Hisenda de Girona. Edició: ORDEIG, *Les dotalies*, vol. II, núm. 211, pàg. 193-194, a partir d'una còpia del segle XVI existent a Barcelona, ACA, Monacals d'Hisenda, vol. 1034, f. 27-28.

Doc. 29. – 4 octubre 1068. Dotalia de Sant Salvador de Breda. Olzinelles la copià al monestir de Breda, segons les “*Notas de varios archivos de la congregación*” preses per ell durant la visita de 1827 i inventariades per Raguer. Edició: ORDEIG, *Les dotalies*, vol. II, núm. 225, pàg. 219-221, a partir de l'original que es guarda a la Biblioteca-Arxiu del Palau de Peralada.

Doc. 30. – 1088. Donació al monestir de Fluvià. Olzinelles, que l'esmenta entre les còpies enviades a La Canal (informe 2), la devia veure al monestir de Sant Pere de Galligants, al qual fou unit el de Sant Miquel de Fluvià el 1592.³³ No fou editada per La Canal. Es tracta, segons que sembla, d'un document perdut i inèdit.

Doc. 31. – 30 setembre 1123. Dotalia de l'església del monestir de Sant Quirze de Colera. L'original fou vist per Olzinelles al monestir de Sant Pere de Besalú, plec de Sant Quirze de Colera, núm. 8 (informe 1), on també l'havia vist abans Villanueva (*Viage literario*, vol. 15, ap. XXX, pàg. 272-275). La còpia d'Olzinelles fou editada el 1832 per La Canal (*España Sagrada*, vol. 45, ap. XXX). Edició recent: ORDEIG, *Les dotalies*, vol. III, núm. 334, pàg. 87-90, a partir de les edicions de La Canal i Villanueva.

Doc. 32. – 26 setembre 1126. Sentència arbitral de sant Oleguer sobre l'església de Sant Andreu del Coll. Olzinelles la devia veure al monestir de Camprodon (informe 2), al qual s'havia unit el de Ridaura, propietari de l'església del Coll, el 1592. No fou editada per La Canal. Edició: MONSALVATJE, *Noticias históricas*, vol. 11, doc. CDLXI, pàg. 418-420, a partir de l'escriptura, probablement l'original, que veié a l'Arxiu de la Delegació d'Hisenda de Girona, d'on passà a l'ACA, Monacals d'Hisenda, pergamins de Ridaura, núm. 7.³⁴

Doc. 33. – 22 desembre 1134. Decret de Berenguer, bisbe de Girona, a favor del monestir de Ridaura sobre els delmes de Sant Andreu del Coll. Olzinelles, que no en dóna la data, el devia veure també a Camprodon (informe 2). Regest: SEVILLANO, *Inventario*, pàg. 184, núm. 10, a partir del pergami que es conserva a Barcelona, ACA, Monacals d'Hisenda, Ridaura, núm. 10.

Doc. 34. – 11 març 1135. Donació feta pel comte Gausfred III de Ros-

³³ ZARAGOZA, *Catàleg dels monestirs*, pàg. 102.

³⁴ SEVILLANO, *Inventario*, pàg. 183, núm. 7.

selló d'un alou de Banyuls al monestir de Sant Quirze de Colera. El pergami fou vist per Olzinelles al monestir de Sant Pere de Besalú (informe 1). Edició: MONSALVATJE, *Noticias históricas*, vol. 12, núm. DLXXX, pàg. 18-19, a partir de l'escriptura, probablement original, que veié al santuari del Mont.³⁵

Doc. 35. – 1144. Donació de l'església de Santa Eulàlia de Cruïlles al monestir de Sant Miquel de Cruïlles. Olzinelles veié aquest document al monestir de Sant Pere de Galligants (informe 2), al qual s'havia unit el de Cruïlles el 1592. La Canal fa esment de la donació (*España Sagrada*, vol. 45, pàg. 185), però el text restà inèdit. Regest: MONSALVATJE, *Noticias históricas*, vol. 14, pàg. 146-147, a partir de l'escriptura, probablement original, que veié a l'Arxiu de la Delegació d'Hisenda de Girona.

Doc. 36. – 13 juny 1148. Donació de l'església de Sant Martí de Baussitges al monestir de Sant Quirze de Colera. El pergami fou vist per Olzinelles al monestir de Sant Pere de Besalú (informe 1). Es tracta, pel que sembla, d'un document perdut i inèdit.

Doc. 37. – 9 agost 1200. Elecció de l'abat Pere Hug del monestir de Santa Maria d'Amer. L'original fou vist per Olzinelles al monestir d'Amer. La còpia d'Olzinelles fou editada el 1832 per La Canal (*España Sagrada*, vol. 45, ap. XL). Edició recent: PRUENCA, *Diplomatari de Santa Maria d'Amer*, núm. 58, pàg. 102-103, a partir de l'original, conservat avui a Barcelona, ACA, Monacals d'Hisenda, Amer, núm. 29.

Doc. 38. – Perusa, 22 juny 1252. Butlla d'Innocenci IV per al monestir de Sant Pere de Besalú, en la qual es reproduïx i confirma el privilegi concedit per Benet VII l'any 979.³⁶ Fou vista per Olzinelles en l'arxiu d'aquest monestir. Edició: QUINTANA, *La documentación pontificia de Inocencio IV*, núm. 773, pàg. 681-684, a partir del Registre Vaticà 22, f. 184, núm. 411.

Doc. 39. – Perusa, 25 juny 1252. Butlla d'Innocenci IV per al monestir de Sant Pere de Besalú, en la qual es reproduïx i confirma el document fundacional del bisbe i comte Miró de l'any 977.³⁷ Fou vista per Olzinelles a l'arxiu d'aquest monestir. Edició: QUINTANA, *La documentación pontificia de*

³⁵ S. Sobrequés, coneixent la breu nota d'Olzinelles i sense relacionar-la amb el document editat per Monsalvatje, suggerí que el document vist per Olzinelles podria correspondre a l'any 981 (*Catalunya carolíngia*, vol. VI, núm. 527, pàg. 439).

³⁶ Vegeu el text del privilegi de Benet VII dins *Catalunya carolíngia*, vol. V, núm. 455, pàg. 415-417.

³⁷ Vegeu el text de l'acta fundacional de Miró Bonfill dins *Catalunya carolíngia*, vol. V, núm. 441, pàg. 393-396.

Inocencio IV, núm. 774, pàg. 685-687, a partir del Registre Vaticà 22, f. 183v, núm. 410.

Doc. 40. – Perusa, 16 agost 1252. Butlla d'Innocenci IV per al monestir de Sant Pere de Besalú, al qual rep sota la seva protecció. Fou vista per Olzinelles en l'arxiu d'aquest monestir. La Canal n'edità un regest i un extracte (*España Sagrada*, vol. 45, pàg. 130-131). Edició: QUINTANA, *La documentación pontificia de Inocencio IV*, núm. 791, pàg. 698-700, a partir del Registre Vaticà 22, f. 208, núm. 131.

Doc. 41. – 3 maig 1367. Butlla d'Urbà V per al monestir de Sant Pere de Besalú, on fou vista per Olzinelles (informe 1). La Canal fa esment d'aquesta butlla “señalada con la letra A núm. 16” en parlar de l'abat d'aleshores, Francesc (*España Sagrada*, vol. 45, pàg. 134). Monsalvatje pren la notícia de La Canal i lamenta la seva pèrdua (*Noticias históricas*, vol. II, pàg. 55).

Doc. 42. – Barcelona, 26 abril 1429. Privilegi del rei Alfons el Magnànim a favor de l'abat d'Amer Ramon per reedificar la vila d'Amer, destruïda per un terratrèmol.³⁸ Olzinelles l'esmenta entre la documentació del monestir d'Amer (informe 2). Monsalvatje el veié a l'Arxiu de la Delegació d'Hisenda de Girona (*Noticias históricas*, vol. 14, pàg. 342). Regest: C. OLIVERA i altres, *Els terratrèmols dels segles XIV i XV a Catalunya*, Barcelona, 2006, doc. 179, a partir del registre de Barcelona, ACA, Cancelleria, vol. 2595, f. 134v-135.³⁹

V

RELACIÓ DELS ARXIUS MONÀSTICS QUE EXAMINÀ

Segons la primera de les cartes transcrites, Olzinelles sortí de Ripoll el 24 de maig per tal de reunir-se a Girona amb l'abat de Sant Pere de Galligants, Faust de Prat, “*mi compañero de visita*” (carta 1). Arribà a Girona el 26 de maig de 1827, segons la carta que l'abat de Galligants adreçà el 31 següent a Rafel de Parrella, abat de Sant Pau del Camp i president de la Congregació, per explicar-li l'entrevista que ambdós havien mantingut el dia 28 amb el bisbe de Girona, Dionisio Castaño, del qual obtingueren el consentiment per

³⁸ Sobre la destrucció d'Amer pel terratrèmol del dia 15 de març de 1427, vegeu FONTSERÈ, E.; IGLÉSIES, J. *Recopilació de dades sísmiques de les terres catalanes entre 1100 i 1906*, Barcelona, 1971, pàg. 129-137; ZARAGOZA, *Història de la Congregació*, pàg. 58.

³⁹ OLIVERA, C. i altres. *Els terratrèmols dels segles XIV i XV a Catalunya*, Barcelona, 2006, doc. 179.

visitar l'antic monestir de Sant Miquel de Fluvià, convertit en parròquia.⁴⁰ D'aquesta entrevista amb el bisbe gironí, també en donà compte Olzinelles al president de la Congregació en una carta datada a Girona el 30 de maig.⁴¹ Aquest mateix dia els dos visitadors començaren la visita canònica i el primer monestir visitat fou el de Sant Daniel de Girona.⁴²

Durant aquesta estada a Girona, Olzinelles tingué l'ocasió de consultar els arxius de la catedral i del monestir de Galligants. El 9 de juny visità Sant Miquel de Fluvià, segons la carta escrita l'endemà al president de la Congregació des de Figueres,⁴³ on pogué visitar la comunitat de Sant Pere de Rodes i el seu arxiu. Abans del 23 de juny havia visitat també el monestir de Sant Pere de Besalú, segons la carta escrita en la data esmentada des de Girona, en la qual anunciava que al cap de dos dies començaria la visita dels monestirs d'Amer i de Breda i que després tornaria a Girona per acabar la primera ruta de la visita a Camprodon. També acudí al monestir de Banyoles, on tragué còpies d'escriptures originals (carta 4). El dia 8 de juliol era a Camprodon, segons veurem tot seguit, i l'endemà retornava al monestir de Ripoll (carta 2).

Olzinelles no esmenta entre els monestirs visitats el de Sant Feliu de Guíxols, però cal tenir en compte que aquest monestir s'havia unit el 1521 a la Congregació Observant de Sant Benet de Valladolid.⁴⁴

Pel que fa a la segona ruta de la visita, programada per al mes de setembre del mateix any 1827 (carta 1), cal dir que es troba indicada en una carta adreçada per Olzinelles i l'abat de Camprodon al president de la Congregació, datada a Camprodon el 8 de juliol de 1827, en la qual sotmeteren a la seva aprovació l'itinerari projectat per a mitjan mes de setembre: monestirs de Ripoll, Bagà, la Vedella, la Portella, Serrateix, Gerri i Meià.⁴⁵ En dues cartes posteriors, ambdues datades també a Camprodon, l'una el 30 d'agost i l'altra el 4 de desembre de 1827, informaven a l'abat de Sant Pau que diferien la segona ruta per raó de la revolta i que la començarien a finals de febrer de

⁴⁰ ACA, Monacals d'Hisenda, vol. 743, pàg. 1370.

⁴¹ ACA, Monacals d'Hisenda, vol. 743, pàg. 1374. Sobre l'intent del bisbe de Girona de visitar Sant Miquel de Fluvià, vegeu ZARAGOZA, *Història de la Congregació*, pàg. 299.

⁴² ZARAGOZA, *Història de la Congregació*, pàg. 299.

⁴³ ACA, Monacals d'Hisenda, vol. 743, pàg. 1378.

⁴⁴ ZARAGOZA, *Catàleg dels monestirs*, pàg. 120.

⁴⁵ ACA, Monacals d'Hisenda, vol. 743, pàg. 1386.

1828.⁴⁶ Cal tenir en compte que entre l'abril i l'octubre de 1827 tingué lloc l'anomenada Guerra dels Malcontents.⁴⁷

La informació proporcionada per Olzinelles sobre els monestirs visitats durant la primera ruta, que és la que ens interessa aquí, i la documentació que veié en llurs arxius, ordenada alfabèticament pels noms dels monestirs, és la següent:

AMER, SANTA MARIA D'. Des del 1815 n'era abat Jaume de Llanza i de Valls,⁴⁸ corresponent a la Real Academia de la Historia,⁴⁹ del qual Olzinelles parla elogiosament (carta 7). El 1592 li fou unit el monestir de Santa Maria de Roses. En el capítol general de la Congregació Claustral de 1784 es manà a l'abat d'Amer que recollís l'arxiu de Roses i el guardés al seu arxiu.⁵⁰

En aquest arxiu, Olzinelles veié els pergamins originals dels preceptes reials de Carles el Calb dels anys 844 i 860 (Docs. 2 i 3) i de Carles el Simple de l'any 922 (Doc. 7). Tots tres passaren, arran de l'exclaustració de 1835, a l'Arxiu de la Delegació d'Hisenda de Girona, d'on sortiren abans del 1904 per ingressar a París, BNF, Nouvelles Acquisitions Latines, ms. 2579.⁵¹

Hi veié també el pergami original del mall públic del comte Gausfred de l'any 898 (Doc. 5), que en les mateixes circumstàncies passà a l'Arxiu de l'esmentada delegació, on fou vist per Monsalvatje i copiat per Calmette cap als anys 1901-1906, abans de desaparèixer.⁵²

La còpia coetània de la dotalia de Santa Maria d'Amer del 9 de novembre de l'any 949 (Doc. 13) ha de ser l'exemplar que avui és a la Biblioteca-Museu Víctor Balaguer de Vilanova i la Geltrú, ms. 680. I el pergami original de l'elecció de l'abat d'Amer Eimeric del mateix dia (Doc. 14) es conserva avui en un arxiu privat de Perpinyà.⁵³

⁴⁶ ACA, Monacals d'Hisenda, vol. 743, pàg. 1406 i pàg. 1516.

⁴⁷ Vegeu MESTRE, J. (dir.), *Diccionari d'història de Catalunya*, Barcelona, 1992, pàg. 637.

⁴⁸ Les informacions sobre els abats dels monestirs visitats per Olzinelles les proporciona ZARAGOZA E., *Abaciologi benedictí de la Tarraconense*, Barcelona, 2002.

⁴⁹ ZARAGOZA, *Història de la Congregació*, pàg. 383.

⁵⁰ ZARAGOZA, *Història de la Congregació*, pàg. 259.

⁵¹ OMONT, H. "Diplômes Carolingiens. Bulle du Pape Benoit VIII sur papyrus et autres documents concernant les Abbayes d'Amer et de Camprodon, en Catalogne (843-1017)", dins *Bibliothèque de l'École des Chartes* (París), vol. 65 (1904), pàg. 347-382.

⁵² MONSALVATJE, *Notícies històriques*, vol. 11, núm. L, pàg. 146; CALMETTE, J. "Un jugement original de Wifred le Velu pour l'abbaye d'Amer (17 avril 898)", dins *Bibliothèque de l'École des Chartes* (París), vol. 67 (1906), pàg. 59-69.

⁵³ Vegeu la nota 30.

L'arxiu d'Amer conservava els pergamins originals de les eleccions abacials dels anys 1006, 1017, 1041 i 1200 (Docs. 22, 24, 26 i 37), que Olzinelles copià per a La Canal. Tots quatre pergamins anaren a parar a la Delegació d'Hisenda de Girona. El pergamins de 1006 i 1200 es conserven avui a Barcelona, ACA, sèrie Monacals d'Hisenda, fons d'Amer, núm. 6 i 29.⁵⁴ Els altres dos, vistos per Monsalvatje a l'esmentada Delegació d'Hisenda,⁵⁵ es consideren perduts.⁵⁶

Per acabar, veié el privilegi, probablement original, del rei Alfons de l'any 1429 (Doc. 42). Actualment, no és al fons de pergamins d'Amer que es guarda a Barcelona, ACA, inventariat per Sevillano, però el text es troba en els registres de Cancelleria d'aquest arxiu, vol. 2595.

BANYOLES, SANT ESTEVE. Des del 1816 n'era abat Benet d'Olmera i Desprat. Gaudenci Puig, que n'era el monjo almoner i arxiver,⁵⁷ és esmentat per La Canal en el volum 45 de la *España Sagrada*, en què li agraeix la documentació tramesa.⁵⁸ Olzinelles dóna la culpa al monjo Puig de l'elogi a l'abat de Camprodon publicat per La Canal i li atribueix la mala datació d'una butlla (cartes 7 i 8).

Olzinelles veié a l'arxiu de Banyoles el pergami original de la dotalia de Sant Martí de Vallmala de l'any 1018 (Doc. 25), que copià per a La Canal (*España Sagrada*, vol. 45, ap. XXVII) abans que es perdés arran de l'exlaustració de 1835.

BESALÚ, SANT PERE. Des del 1798 n'era abat Melcior de Rocabrúna i Taverner. L'arxiu del monestir tenia incorporats els arxius de Sant Quirze de Colera i Sant Llorenç del Mont, monestirs que li havien estat units el 1592.

Entre la documentació que Olzinelles pogué veure al seu arxiu, tingué a les mans el plec de Sant Quirze de Colera, del qual extractà o copià els pergamins següents: el núm. 1, pergami original del precepte del rei Odó per al prevere Guifré i els seus germans, de l'any 889, ara perdut (Doc. 4); el núm. 2, pergami original de la dotalia de l'església del monestir de Sant Quirze de Colera, de l'any 935, ara perdut (Doc. 10); el núm. 3, pergami original, proba-

⁵⁴ SEVILLANO, *Inventario*, pàg. 1, núm. 6, i pàg. 4, núm. 29.

⁵⁵ MONSALVATJE, *Noticias históricas*, vol. 11, núm. CCLIV, pàg. 273-275, i núm. CCCI, pàg. 299-301.

⁵⁶ MARQUÈS, J.M. *Presentació*, dins PRUENCA, *Diplomatari de Santa Maria d'Amer*, pàg. 9.

⁵⁷ ZARAGOZA, *Història de la Congregació*, pàg. 387 i 389.

⁵⁸ *España Sagrada*, vol. 45, pàg. VII i pàg. 116-117.

blement, de la donació dels marmessors del comte Gausbert al monestir de Sant Quirze de Colera, de l'any 932, ara perdut (Doc. 9); el núm. 4, pergamí del suposat judici del rei Carles el Calb entre el comte Alaric i el monestir de Sant Quirze de Colera, de l'any 844 (Doc. 1); el núm. 5, pergamí de la venda d'uns particulars a l'abat Manuel i als monjos de Sant Quirze de Colera, de l'any 927 (Doc. 8); els núms. 6 i 7, pergamí original i còpia de la donació del comte Gausfred al monestir de Sant Quirze de Colera, dels anys 965 o 971 (Doc. 16); el núm. 8, pergamí original de la dotalia de l'església del monestir de Sant Quirze de Colera, de l'any 1123 (Doc. 31).

Hi pogué veure i copiar altres pergamins procedents del monestir de Sant Quirze de Colera: una còpia de 1116 o de 1269 de la dotalia de l'església de Sant Martí de les Baussitges, de l'any 946 (Doc. 11); el pergamí original, probablement, de la donació feta pel comte Gausfred III de Rosselló d'un alou de Banyuls, de l'any 1135 (Doc. 34); i el pergamí original, probablement, de la donació de l'església de Sant Martí de les Baussitges al monestir, de l'any 1148 (Doc. 36).

Relatiu al monestir de Sant Pere de Besalú, veié i copià l'original de la donació del bisbe Miró de Girona, de l'any 978 (Doc. 18); una còpia antiga de la donació d'Eribert sacerdot, de l'any 998 (Doc. 20); la dotalia del 1002 (Doc. 21); i els originals de les tres butlles d'Innocenci IV, de l'any 1252 (Docs. 38, 39 i 40), i de la butlla d'Urbà V, de l'any 1367 (Doc. 41).

BREDA, SANT SALVADOR DE. Des del 1817 n'era abat Isidre Josep de Santacreu i d'Areny. Olzinelles parla de la visita al monestir Breda prevista per a les acaballes de juny de 1827 (carta 1). Resultat de la visita fou l'abaciologi que envià a La Canal el 16 de novembre següent, "*sin responder de su exactitud*" (informe 2). També hi copià la dotalia del 1068 (Doc. 29).

CAMPRDON, SANT PERE DE. Des del 1824 n'era abat Miquel de Parrella i de Viver, del qual Olzinelles tenia molt mala opinió (carta 7). El monestir de Camprdon havia incorporat el de Santa Maria de Ridaura, amb el seu arxiu, el 1592.

Olzinelles veié en el seu arxiu diversos pergamins originals: el de l'elecció de l'abat Dodó, de l'any 976 (Doc. 17); el del judici del comte Oliba per raó d'uns béns que foren de Bonfill, comte de Besalú i bisbe de Girona, de l'any 987 (Doc. 19); el de la sentència arbitral de sant Oleguer sobre l'església de Sant Andreu del Coll, de l'any 1126 (Doc. 32); i el del decret de Berenguer, bisbe de Girona, a favor del monestir de Ridaura sobre els delmes de Sant Andreu del Coll, de l'any 1134 (Doc. 33).

CERVIÀ, SANTA MARIA DE. El seu darrer prior fou Lluçà de Regàs, mort probablement el 1815. Sabem que Olzinelles visità el monestir i hi copià l'acta de fundació de l'any 1053 (Doc. 27) gràcies a l'inventari redactat per Raguer sobre les "*Notas de varios archivos de la congregación*" preses per l'arxiver ripollès durant la visita de 1827.

GALLIGANTS, SANT PERE DE. Des del 1816 n'era abat Faust de Prat i de Moret, del qual ja he fet referència com a company de visita d'Olzinelles el 1827. El monestir de Galligants havia incorporat l'any 1592 els monestirs de Sant Miquel de Fluvià i Sant Miquel de Cruïlles. Derruït durant la Guerra del Francès, el seu arxiu fou salvat per un clergue.⁵⁹

Olzinelles hi veié i copià tres pergamins originals dels segles XI i XII: el de la dotalia de Santa Eulàlia de Cruïlles, de l'any 1062 (Doc. 28); el de la donació al monestir de Fluvià, de l'any 1088 (Doc. 30); i el de la donació de l'església de Santa Eulàlia de Cruïlles al monestir de Sant Miquel de Cruïlles, de l'any 1144 (Doc. 35).

RODES, SANT PERE. Des del 1825 n'era abat Josep A. Ferrer i de Pons. La comunitat, que el 1798 s'havia traslladat a Vila-sacra per l'estat ruïnós del monestir a causa de la Guerra Gran, residia des del 1818 a Figueres, en un monestir a mig construir.⁶⁰

Olzinelles no esmenta la visita al monestir de Figueres en les cartes i els informes reportats en aquest estudi, però ja hem vist que es trobava a la capital de l'Alt Empordà el 10 de juny de 1827. La Canal, en una carta que li havia adreçat el 3 de gener de 1827, li deia: "*Tengo en mi poder muchos trabajos de V. Se me han enviado noticias buenas de Besalú, Amer, S. Quirce y otras, y si V. añade las de S. Pedro de Rodas, poco podrá faltar*".⁶¹ I en una altra carta, datada el 7 de juliol del mateix any, quan Olzinelles estava acabant la primera ruta de la visita, li deia: "*Si Santa Maria de Rodas es lo mismo que San Pedro, me envíe V. algunos documentos, y así no hay que molestarse en enviarlos*".⁶²

Entre els seus papers, Olzinelles tenia recollit un "*Memoriale sive inventarium instrumentorum et scripturarum Monasterii Sancti Petri Rodensis*", integrat

⁵⁹ ZARAGOZA, *Història de la Congregació*, pàg. 280.

⁶⁰ BARRAQUER, G. *Las casas de religiosos en Cataluña durante el primer tercio del siglo XIX*, Barcelona, 1906, vol. I, pàg. 62; ZARAGOZA, *Història de la Congregació*, pàg. 266-269 i pàg. 280-281.

⁶¹ RIUS, "Correspondencia epistolar", núm. 9, pàg. 732.

⁶² RIUS, "Correspondencia epistolar", núm. 10, pàg. 734.

en el lligall 2061 de l'Arxiu Episcopal de Vic fins al 1936, en què desaparegué. Segons l'índex d'aquest arxiu, redactat a principis del segle xx, l'esmentat memorial portava la data del 30 d'agost de 1586. També havia redactat una nota dels priors de 1191 a 1562.⁶³

VI CONCLUSIONS

Roc d'Olzinelles, nomenat visitador canònic de la Congregació Benedictina Claustral Tarraconense i Cesaraugustana per als monestirs de Catalunya en el capítol general celebrat a Sant Pau del Camp el maig de l'any 1825,⁶⁴ efectuà una visita als monestirs benedictins del bisbat de Girona del 30 de maig al 8 de juliol de 1827. Així, tingué l'ocasió d'examinar els seus arxius i els seus pergamins, segons el desig expressat en la carta que havia enviat al pare La Canal el 1819: "*Si yo hubiese podido ver los archivos de tantos monasterios nuestros del obispado de Gerona*".⁶⁵

Les "*Notas de varios archivos de la congregación*" preses per Olzinelles els anys 1827 i 1828 i conservades a l'AEV, lligall 2061, es perderen durant el saqueig del palau episcopal vigatà i la crema parcial de l'arxiu el 1936. No obstant això, en el present article s'han pogut aplegar vuit cartes enviades per Olzinelles al canonge Jaume Ripoll entre els anys 1827 i 1832, dos informes redactats per ell mateix l'any 1827 sobre els documents enviats a La Canal i un breu inventari de les notes preses durant la visita. Gràcies a les cartes, als informes i a l'inventari, podem saber quelcom dels documents que copià, regestà o extractà en els arxius dels monestirs visitats.

Tres dels 42 documents que Olzinelles copià, regestà o extractà, segons consta en les cartes, en els informes i en l'inventari transcrits en el present article, es perderen més tard, pel que sembla, i llur existència ha passat desaparebuda fins ara. Un d'aquests documents inèdits, datat el 20 de novembre de 932, fou vist per Olzinelles entre els pergamins de Sant Quirze de Colera que es guardaven al monestir de Sant Pere de Besalú (Doc. 9). Té un interès evident per la seva antiguitat i perquè es tracta d'un document referent al comte Gausbert d'Empúries, els marmessors del qual feren una donació a l'esmentat cenobi de Colera.

⁶³ ELIAS DE MOLINS, *Diccionario*, pàg. 260.

⁶⁴ ZARAGOZA, *Història de la Congregació*, pàg. 296-298.

⁶⁵ RIUS, "Correspondencia epistolar", pàg. 726.

Un altre dels documents desconeguts fins ara, datat el 1088, el veié entre els pergamins de Sant Miquel de Fluvià existents al monestir de Sant Pere de Galligants (Doc. 30). Només sabem que es tractava d'una donació al monestir de Fluvià. Sembla que Olzinelles n'envià una còpia a La Canal, de manera que hi ha la possibilitat que aquesta còpia, si no es perdé arran de l'exclaustració de 1835, aparegui un dia en algun arxiu dels religiosos agustinians. Entre les col·leccions de manuscrits que la Real Academia de la Historia, patrocinadora de l'*España Sagrada*, guarda actualment en la seva biblioteca, no hi figuren pas els manuscrits dels diversos autors de l'obra.⁶⁶

I el tercer document desconegut, datat el 13 de juny de 1148, es trobava, com el de l'any 932, entre els pergamins de Sant Quirze de Colera guardats al monestir de Sant Pere de Besalú (Doc. 36). Contenia la donació de l'església de Sant Martí de Baussitges al monestir de Colera. Els autors dels estudis publicats des del segle XIX sobre l'església de Baussitges i sobre el monestir de Colera no havien pogut determinar la data de la donació. Així, ni Balmanya⁶⁷ ni Monsalvatje⁶⁸ tingueren coneixement de l'existència del document de 1148.

A més de proporcionar-nos la informació sobre aquests tres documents, les cartes i els informes d'Olzinelles ens permeten completar algunes dades sobre els altres documents que veié als monestirs gironins l'any 1827. Així, Olzinelles ens informa que el monestir d'Amer guardava els originals de tres preceptes carolingis, de diverses eleccions abacials i d'altres documents d'interès, alguns dels quals es consideren perduts actualment. També són perduts, com hem vist, altres pergamins originals vistos per Olzinelles: el de la dotàlia de Vallmala, que era al monestir de Banyoles; els de diversos documents de Sant Quirze de Colera, que es guardaven al monestir de Sant Pere de Besalú; el de l'acta de fundació del monestir de Cervià; el de la dotàlia de Santa Eulàlia de Cruïlles i el de la donació d'aquesta església al monestir de Sant Miquel de Cruïlles, que es trobaven al monestir de Galligants.

⁶⁶ ALBEROLA, M.V. *Guía de la Biblioteca de la Real Academia de la Historia*, Madrid, 1995. La major part dels manuscrits del pare Flórez fou destruïda durant l'ocupació francesa de Madrid el 1809 (cf. *España Sagrada*, vol. 43, pròleg).

⁶⁷ BALMANYA, A. "Acta de la consagració de la iglesia de St. Martí de Bausitjas", *Memorias de la Asociación Catalanista d'Excursions Científicas* (Barcelona), III-1879 (1887), pàg. 227-231.

⁶⁸ MONSALVATJE, *Noticias históricas*, vol. 8, pàg. 71-100 i I-XLVII (Colera), i vol. 17, pàg. 185 (Baussitges).

Les cartes, els informes i l'inventari que hem examinat ens permeten, doncs, refer parcialment el plec de notes preses per Olzinelles durant la visita que efectuà als monestirs benedictins del bisbat de Girona l'any 1827.

VII

ARXIUS I BIBLIOGRAFIA CITATS ABREUJADAMENT

- ACA Arxiu de la Corona d'Aragó, Barcelona.
 AEV Arxiu Episcopal de Vic.
 AHN Archivo Histórico Nacional, Madrid.
 BNF Bibliothèque Nationale de France, París.
 RAH Real Academia de la Historia, Madrid.
- ALART, J.-B. *Cartulaire roussillonnais*, Perpinyà, 1880.
 BALUZE, É. *Appendix*, dins MARCA, P. DE, *Marca hispanica sive limes hispanicus*, París, 1688.
Catalunya carolíngia, obra fundada per R. d'Abadal i continuada per diversos autors, Barcelona, 1926-2006, 6 volums publicats. Aquí cito especialment el volum 5: *Els comtats de Girona, Besalú, Empúries i Peralada*, a cura de S. Sobrequès, S. Riera i M. Rovira, Barcelona, 2003.
 ELIAS DE MOLINS, A. *Diccionario biográfico y bibliográfico de escritores y artistas catalanes del siglo XIX (apuntes y datos)*, Barcelona 1889.
España Sagrada, obra iniciada per E. Flórez i continuada per diversos autors, Madrid, 1859-1965, 56 volums. Aquí cito especialment el vol. 45: *En que se concluye lo perteneciente á la Santa Iglesia de Gerona, Colegiatas, Monasterios y Conventos de la Ciudad*, per J. de La Canal, Madrid, 1832.
 MONSALVATJE, F. *Noticias históricas*, Olot, 1889-1919, 26 volums.
 ORDEIG, R. *Les dotalies de les esglésies de Catalunya (segles IX-XII)*, Vic, 1993-2004, 4 volums.
 PRUENCA, E. *Diplomatari de Santa Maria d'Amer*, a cura de J.M. Marquès, Barcelona, 1995.
 QUINTANA, A. *La documentación pontificia de Inocencio IV (1243-1254)*, Roma, 1987.
 RIUS, J. "Correspondencia epistolar entre D. Roque de Olzinellas y el P. José de La Canal", dins *Miscelánea Mons. José Rius Serra, Sant Cugat del Vallès*, 1965, vol. II, pàg. 705-736.
 SEVILLANO, F. *Inventario de pergaminos medievales de monasterios gerundenses. Archivo de la Corona de Aragón*, Madrid, 1953.
 VILLANUEVA, J. *Viage literario a las Iglesias de España*, Madrid-València, 1803-1852, 22 volums.
 ZARAGOZA, E. *Catàleg dels monestirs catalans*, Montserrat, 1997.
 - *Història de la Congregació Benedictina Claustral Tarraconense i Cesaraugustana (1215-1835)*, Montserrat, 2004.

[Recepció de l'article: 18-12-2012]

[Acceptació de l'article: 18-4-2013]

